

Vyrų nuostatos į saviraišką tėvystėje

Gediminas Navaitis

Docentas socialinių mokslų (psichologijos) daktaras
 Mykolo Romerio universiteto Socialinio darbo katedra
 Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius
 Tel. (8 5) 27 40 637
 El. paštas: sdk@mruni.lt

Straiptnyje pristatomi svarbesnieji Lietuvos vyrų nuostatų į saviraišką tėvystėje tyrimo duomenys. Šie duomenys gauti taikant individualių standartizuotų pokalbių metodą. Apibendrinant tyrimo duomenis, kaip vyrai vertino save, reikia pažymėti: daugumai (78,1 proc.) tiriamųjų būdinga nuostata, kad jie atitinka vedusių vyrų savybes, o kiti (21,9 proc.) – tai vyrai, manantys, kad jie neatitinka tų savybių. Tie patys tiriamieji daug geriau vertina savo tėviškumą: 84,1 proc. vadovavosi nuostata, kad jų ypatybės atitinka tėvo savybes. 7,3 proc. nurodė, kad neatitinka tų savybių. Tai leidžia teigti, kad nemaža tiriamųjų dalis vyro vaidmens reikalavimus laiko turinčius būti aukštesnio lygio nei tėvo vaidmens. Vyrai, apibūdinami tėvišką vyro vaidmenį, nurodė rūpinimąsi vaikais bei jų finansinį aprūpinimą. Tėvo, kaip dvasinio vadovo, vaidmuo tirtiems vyrams yra nelabai suprantamas, tad gal nesuprantamas ir vaidmuo ugdant jaunesnio amžiaus vaikus. Antra vertus, arti trečdalis tiriamųjų pasisako, kad vyro vaidmuo prižiūrint kūdikį stiprėtų, būtų sudarytos sąlygos pagal įstatymus.

Pagrindiniai žodžiai: tėvystė, savirealizacija, nuostatos, standartizuotas pokalbis.

Įvadas

Esminis Europos Sąjungos lyčių lygybės politikos tikslas, pažymi L. Dromantienė, yra siekis užtikrinti vienodas vyrų ir moterų teises, pareigas bei galimybes, taip pat vienodą lyčių atsakomybę už namus ir šeimą (Dromantienė, 2003). Šį tikslą realizuoti kliudo ir paplitusios nuostatos į šeimą, tėvystę ir motinystę, vis dar, anot G. Ritzer, vadovaujamosi nuostata, kad svarbiausia moters saviraiškos kryptis yra būti žmona ir motina, o vyras yra šeimos aprūpintojas (Ritzer, 1996).

Dabartinėje Lietuvoje moterys ir vyrai dalijasi šeimos materialinio aprūpinimo uždavinius,

daugelyje šeimų ir vyras, ir žmona siekia profesinės karjeros, tačiau, anot A. Jonkarytės, teiginiui „nėra gerai, jei vyras lieka namuose ir prižiūri vaikus, o moteris eina į darbą“ pritaria 47 proc. vyrų ir 42 proc. moterų (Jonkarytė, 2003).

Tokios nuostatos vyrauja ir daugelyje ES šalių, kuriose gali būti paplitusios kelios vyriškumo bei tėvystės sampratos, nors paprastai viena iš jų laikoma normine, suvokiama kaip siektinas pavyzdys (Donaldson, 1993). Kadangi vyriškumas dažnai tapatinamas su valdžia, jėga, kontrole, negebantys ar nesiekiantys šių savybių realizuoti vyrai, rašo K. Kilmartin, susiduria su savęs vertinimo problemomis (Kilmartin, 1994). Jiems taip pat aktuali jų tėvystės saviraiškos

problema, nes, anot L. Zoja, „vaikai nori, kad jų tėvai būtų stiprūs ir pergalingi, kad tėvas įkūnytų vaizdinį vyro, kuris žino, kaip nugalėti, o gerumas ar jo stoka ne taip svarbu“ (Zoja, 2006). Tai, ko iš žmogaus tikimasi, skatina jį tapti tokį, kokį jį nori matyti kiti. Todėl tradicinėje šeimoje tėviška saviraiška priklauso ne tik nuo tėvo sąveikos su vaiku, bet ir su visuomene, savo vyriškumo įtvirtinimu ir patvirtinimu jėgą reiškiančiais būdais (Griswold, 1993).

Modernioje visuomenėje bei šeimoje šią tėvo, kaip šeimos galvos ir šeimos atstovo visuomenėje, sampratą keičia „vieno iš tėvų“, t. y. vyriškio, perimančio dalį motinos pareigų, besidalijančio su ja namų ruošos ir vaikų ugdymo uždaviniais, samprata (Pleck, 1997). Tačiau toks tėvo vaidmuo šeimoje ir ugdant vaikus nespecifinis, nes modernus tėvas daro tik tai, ką daro motina. Drauge yra ir reikalavimas, kad tėvas būtų, L. Zoja žodžiais, „duonpelnys“, o todėl jo tėviška saviraiška neretai labiau priklauso nuo rinkos santykių sėkmės nei nuo atstovaujамų etinių vertybių bei psichologinio ryšio su vaikais. Todėl, konstatuoja H. Werneck, Vakarų visuomenėje tėvas visada duoda vaikams daug pinigų ir taip pat, kaip anksčiau nebuvo, mažai su vaikais bendrauja, nes naujai kartai profesinius igūdžius bei etines vertybes jį pakeisdamos perteikia ugdymo institucijos ir žiniasklaida (Werneck, 1998).

Taigi, šiuolaikinėje visuomenėje galima pastebėti dviejų požiūrių į tėvystę priešpriešą, kai dalis visuomenės bei jos problemų tyrinėtojų pasisako už vadinamąją „naują tėvystę“, propaguoja naujus tėvo vaidmenis šeimoje, glaudesni tėvo bei motinos bendradarbiavimą, nuoširdesnius tėvo emocinius ryšius su vaikais ir tarsi „išvaduoja“ jį nuo vienasmenės atsakomybės už šeimos ir vaikų materialinę gerovę. Antai S. Burn rašo, kad tradicinis tėvo vaidmuo negali patenkinti nei šiuolaikinės šeimos, nei jo paties porei-

kių (Burn, 2000). O kita visuomenės dalis ir jos požiūrį atskleidžiantys tyrinėtojai pasisako už tradicinio tėvo vaidmens atkūrimą. Antai D. Blakenhorn tvirtina, jog vyras geriau atliks savo vaidmenį visuomenėje bei šeimoje, darys pozityvesnę įtaką vaikų ugdymui, jei išsaugos šeimos galvos statusą (Blakenhorn, 1996).

Kai egzistuoja tokia nuostatų į tėvystę priešprieša, straipsnyje keliamas **tikslas** norint išsiaiškinti, kiek minėtos nuostatos paplitusios Lietuvoje ir kokios galimybės, atsižvelgiant į jas, konstruoti socialinio veikimo, galinčio pagerinti šeimos situaciją, vaikų ugdymą, kryptis. Šiam tikslui pasiekti užsibrėžti tokie **uždaviniai**: glaustai apžvelgti vyriškumo ir tėvystės tyrimus bei nuostatos sampratą, parengti su vyriškumo bei tėvystės samprata susijusių klausimų aprašą, kuriuos vienareikšmiškai suprastų skirtingo išsilavinimo ir šeiminių patirties vyrai, organizuoti vyrų–tėvų apklausą, atlikti apklausos rezultatų lyginamąją ir statistinę analizę.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, žvalgomasis tyrimas, individualus standartizuotas pokalbis.

Nuostatų į vyriškumą bei tėvystę tyrimo organizavimas ir metodika

Nuostatos samprata. Nuostata – tai vertybinė dispozicija, tvirtas nusiteikimas specialiai vertinti remiantis kognicijomis, afektinėmis reakcijomis ir elgesio intencijomis. Nurodyti nuostatos komponentai nėra izoliuoti, o persipina ir veikia vienas kitą. Todėl „nuostatos, nukreiptos į kurį nors objektą, sudaro būdingą konkrečiam individui nuostatų sistemą, kuri gali būti nepilnai suvokta bei prieštaringa“ (Zimbardo, Leippe, 2000, p. 162).

Nuostatos gali remtis įvairaus patikimumo prielaidomis, gali būti nevisiškai įsisąmonintos

bei priklausyti nuo atsitiktinių situacijų, kuriose jos atsiskleidžia, elementų. Todėl tikslinga, atliekant empirinius nuostatai į saviraiškos tėvystėje tyrimus, aiškintis vyrų atribuciją, t. y. sau priskyrimą tam tikrų ypatumų, lemiančių būsimą ir esamą elgesį.

Tyrimo organizavimas. Tiriant vyrų nuostatas į saviraišką tėvystėje buvo parengtas temų, galiama susijusių su vyriškumo bei tėvystės samprata, aprašas, kuriuo remiantis buvo atliktos žvalgomosios apklausos. Jos leido patikslinti klausimus, performuluoti juos taip, kad klausimai taptų vienareikšmiškai suprantami skirtingo išsilavinimo ir šeiminių patirties vyrams.

Žvalgomosios apklausos patvirtino, jog anketavimas nėra visai priimtinas nuostatai į vyriškumą ir tėvystę tyrimo metodas (kai kurie žvalgomųjų apklausų metu tirti vyrai pateikia žiniasklaidoje paplitusius stereotipus, bet nurodo kitokią asmeninę patirtį).

Todėl buvo pasirinktas individualių standartizuotų pokalbių metodas, kai tiriamieji apklausiami pagal vienodą schemą. Kiekvienas tiriant dalyvavęs apklausėjas gavo užduotį apklausti 3–5 vyrus. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimas siekė surinkti duomenis apie vyriškumo ir tėvystės sąsajas, informacijos rinkėjai turėjo apklausti vaiką (-ų) turinčius vyrus.

Apklausėjai buvo mokomi sukurti pasitikėjimo santykius su apklausiamuoju. Jiems nurodyta patvirtinti, kad apklausiamojo mintys, jo požiūris nebus paviešintas, jog atsakymai bus panaudoti apibendrintai, be nuorodų į konkretų žmogų.

Dera pažymėti, jog panašaus pobūdžio tyrimai Lietuvoje iki tol nebuvo atliekami. Išsamiau tyrimas ir jo organizavimas buvo pristatytas autoriaus straipsnyje, skirtame vyriškumo sampratos aptarimui (Navaitis, 2005).

Tiriamieji

Apklausoje dalyvavo atsitiktinės tikslinės atrankos būdu atrinkti 1376 vyrai, t. y. tirti vaikai (-ų) turintys vyrai–tėvai. Svarbiausieji socialiniai demografiniai juos apibūdinantys duomenys – amžius ir šeiminių statusas.

Tirtų vyrų amžius. Tiriamieji suskirstyti į penkias amžiaus grupes. Pirmajai priklausė 20–29 metų amžiaus vyrai. Tokių tirtųjų buvo 25,2 proc. Antroji grupė – 30–38 metų amžiaus vyrai (38,9 proc.). Trečioji grupė – 40–49 metų amžiaus vyrai (21,8 proc.), ketvirtoji – 50–59 metų amžiaus vyrai (9,3 proc.). Penktąją grupę sudarė vyresni nei šešiasdešimt metų vyrai (4,8 proc.). Taigi, tiriant geriausiai atstovaujama buvo trisdešimties–keturiasdešimties metų amžiaus grupė.

Tirtų vyrų šeimyninė padėtis. Daugiausia tirtų vyrų buvo pirmą kartą sudarę registruotą santuoką (61,4 proc.). Nurodę, kad gyvena neįregistruotą santuokos (14,3 proc.), nedaug viršijo antrą kartą sudariusių registruotą santuoką skaičių (12,3 proc.). Nė karto nesudariusių santuokos bei gyvenančių vienumoje skaičius nebuvo didelis: atitinkamai 5,1 proc. ir 6,9 proc.

Visi tirti vyrai turėjo vaiką (-ų). 166 jų buvo išsiskyrę su vaiko motina arba nebuvo sudarę su ja registruotos santuokos. Šie vyrai tyrimo metu nebuvo vedę. 101 vyras, gyvenantis antrą kartą sudarę registruotą santuoką, turėjo bendrą vaiką (-ų) su moterimi, su kuria buvo nutraukęs santuoką.

Taigi tirtų vyrų pasiskirstymas pagal jų ryšį su vaiku (-ais) leidžia pagrįstai teigti, jog tirtų vyrų asmeninė patirtis sukuria prielaidas jiems vertinti tėvystę.

Tirtų vyrų pasiskirstymas pagal tautybes artimas Lietuvos gyventojų etniam pasiskirstymui. 87,4 procentai apklaustųjų buvo lietuviai, 4,6 proc. – rusai, 5,7 proc. – lenkai.

Daugiausia tiriamųjų (58,6 proc.) sudarė vilniečiai. Tiriamieji, kurie gyveno didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje), sudarė vos daugiau nei ketvirtadalį tiriamųjų (26,6 proc.).

Tiriamųjų, kurie gyveno nedideliuose miestuose bei rajonų centruose, buvo 12,2 proc. Sąlyginai mažiau tiriant apklausta kaimo vyrų. Tarp apklaustųjų jų buvo 2,6 proc.

Pateikti tyrimo duomenys daugiausia atspindi nuostatas vyrų, turinčių aukštąjį neuniversitetinį (18,8 proc. tiriamųjų) ir aukštąjį universitetinį (40,5 proc. tiriamųjų) išsilavinimą.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal išsilavinimą sietinas su jų amžiumi. Vyresnio amžiaus vyrai sąlyginai dažniau turėjo pradinį arba nebaigtą vidurinį išsilavinimą.

Tyrimas atspindi valstybės tarnautojų (39,8 proc. tiriamųjų), darbininkų (32,7 proc. tiriamųjų) ir verslininkų (14,9 proc. tiriamųjų) duomenis.

Svarbiausi tyrimo rezultatai

Dėl nedidelės straipsnio apimties nėra galimybės pateikti visų tyrimo rezultatų. Apsiribosime pristatydami tik tuos, kurie parodo būdingiausias vyrų saviraiškos nuostatas tėvystėje.

Siekiant atskleisti vyrams būdingas nuostatas į tėvystę ir saviraiškos tėvystėje sampratos ypatumus, jų nuostatos į tėvystę bei tėvą apibūdinančios savybės buvo tiriamos atvirai klausiant. Tiriamieji buvo prašomi pabaigti teiginį: „Normalus tėvas turėtų...“. Šitaip teiginį formuojant siekta atskleisti teigiamą tėvystės aspektą, sužinoti tiriamųjų nuomonę apie vyrui, tėvui, būdingas savybes ir gebėjimus. Teiginio formavimas „normalus tėvas“ buvo pasirinktas todėl, kad žvalgomųjų apklausų metu paaiškėjo, jog tai padeda išvengti samprotavimų, kokie yra kiti tėvai, į ku-

riuos tiriamasis panašus ar nepanašus. Žvalgomųjų apklausų metu taip pat paaiškėjo, kad formavimas „idealus tėvas“ ir „tikras tėvas“ suvokiamas pernelyg idealizuojant ir nesiejamas su savos šeimos gyvenimo bei ryšių su vaikais realybe.

Tirtų vyrų nuostatas į tėvo savybes rodo 1 lentelė.

Apžvelgiant 1 lentelėje pateikiamus duomenis, reikia pažymėti, kad, apibūdinami tėvo gebėjimus bei savybes, daugelis tiriamųjų išvardijo kelias iš jų. Dažniausiai išsakyta nuomonė apie tėvo savybes – rūpintis vaikais (-u) yra gana abstrakti, nenurodanti, koks toks rūpinimasis turėtų būti. Kone visada jis buvo patikslinamas, nurodomos konkretesnės bendravimo su vaikais ar jų aprūpinimo, išmokslinimo užduotys.

Dera pastebėti ir tai, kad apie 1,5 proc. apklaustųjų itin sumenkino tėvo vaidmenį ugdant vaikus. Pavyzdžiui, nurodė tokias tėvo pareigas kaip „atsiminti vaikų vardus“, „turėti vaikų“, „aplinkyti vaikus“.

Pagrindinė tėvo savybė – įvardytas gebėjimas „rūpintis vaikais“. Šis gebėjimas dažnai buvo aiškinamas kaip gebėjimas sukurti tinkamas sąlygas vaikams augti, o apibūdinami jas tiriamieji akcentavo materialines šeimos gyvenimo sąlygas.

1 lentelė atspindi vyro „siekiamybės“ – atlikti „normalaus tėvo vaidmenį“, sampratą. Ji gali būti gretinama su duomenimis apie tirtų vyrų atribuciją, savęs priskyrimą ar nepriskyrimą „normaliems tėvams“. Todėl tiriamieji buvo prašyti įvertinti, kaip patys atitinka jų konstruojamus „normalaus tėvo“ vaizdinius.

Duomenys apie tiriamųjų savęs, kaip tėvų, vertinimą, pateikiami 2 lentelėje.

Aptariant duomenis, pateiktus 2 lentelėje, pirmiausia reikia pažymėti, kad daug tiriamųjų neatsakė į šį klausimą. Tai gali interpretuoti ir

1 lentelė. Tiriamųjų nuomonė apie tėvo savybes

Tėvo gebėjimai	Atsakymų skaičius	Atsakymų procentas
Rūpintis vaikais	544	31,6
Teisingai auklėti	304	17,5
Materialiai aprūpinti	181	10,4
Rodyti dėmesį (vaikams)	175	10,0
Mylėti	145	8,4
Išmokslinti (padėti įgyti išsilavinimą)	90	5,2
Būti pavyzdžiu	86	4,9
Skirti pakankamai laiko	59	3,4
Atlikti tėvo pareigas	40	2,3
Kiti gebėjimai	111	6,4

Pastabos: lentelėje pateikiami atsakymai viršija tirtų vyrų skaičių, nes kai kurie tiriamieji nurodė kelis tėvo gebėjimus (pavyzdžiui, „Aprūpinti ir išmokslinti“, „Mylėti vaikus, būti jų draugu ir padėti tapti dorais žmonėmis“). Iš viso gauti 1735 atsakymai.

„Kiti gebėjimai“ – ne mažiau kaip dešimt pasirinkimų: padėti žmonai auklėti vaikus; išauklėti vaikus dorais žmonėmis; gilintis į vaikų problemas; rūpintis vaikais po skyrybų; būti vaikų draugu.

2 lentelė. Tiriamųjų nuomonės, kaip jie patys atitinka tėvo sampratą

Savęs, tėvo, vertinimas	Atsakymų skaičius	Atsakymų procentas
Atitinku normalaus tėvo sampratą	449	32,6
Labiau atitinku nei neatitinku	709	51,5
Labiau neatitinku nei atitinku	92	6,9
Neatitinku	6	0,4
Neatsakė, nežino	120	8,6

kaip savo, t. y. tėvo nekompetencijos suvokimą ir kaip nenorą atsakymą vienareikšmiškai pateikti apklausejui (-ai).

Nuostatos į saviraišką tėvystėje sukonkretinamos pasakant nuomonę apie tėvystės atostogas. Kilus problemai, ar reikia vyrams suteikti tėvystės atostogas, tirtų vyrų buvo teirautasi ir apie įstatymų numatomą vyro pareigų šeimai įtvirtinimą. Daugiau nei pusė apklaustų vyrų (54,2 proc.) neteikia tam prasmės, kad būtų kuriami nauji šeimos įstatymai. Jų netiesiogiai išsakyta nuomonė tokia: šeima yra tokia privati gyvenimo sfera, kad nenorinčiam laikytis numanomų elgesio šeimoje taisyklių, įstatymų įpareigojimai neturės poveikio. Vis tik penktadalis

apklaustųjų tikisi, kad tokie įstatymų įpareigojimai turėtų teigiamą poveikį šeimai, ją sustiprintų. Analogiškai pasiskirsto ir tiriamųjų atsakymai apie vyrų įpareigojimą rūpintis kūdikio priežiūra. Jie pateikiami 3 lentelėje.

Aptariant 3 lentelės duomenis, dera atkreipti dėmesį, kad dėl įvairių priežasčių nepritariančių tėvystės atostogoms ar neturinčių dėl jų aiškios nuomonės vyrų yra beveik dukart daugiau nei pritariančių.

Žvalgomas tyrimas parodė, kad pritarimą, kad būtų įteisintos tėvystės atostogos, vyrai dažniausiai motyvuoja siekimu suvienodinti vyro ir moters rūpinimosi galimybes prižiūrint kūdikį.

3 lentelė. *Tiriamųjų nuomonė apie įstatymų nustatytą privalomą vyrų įpareigojimą rūpintis kūdikio priežiūra einant tėvystės atostogų*

Tirtų vyrų nuomonės apie įstatymą dėl tėvystės atostogų	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procentas
Pritartų, nes toks įstatymas suvienodintų vyrų ir moterų triūšą, prižiūrint kūdikį	390	28,3
Nepritartų, nes tai nereikalingas kišimasis į šeimos reikalus	378	27,4
Nepritartų, nes tai kliudytų vyrui materialiai aprūpinti šeimą	238	17,4
Tai turi nuspręsti abu sutuoktiniai	89	6,5
Kita nuomonė	123	8,9
Neturi aiškios nuomonės šiuo klausimu	158	11,5

Nepritarimas argumentuojamas arba nereikalingu kišimusi į privačius šeimos reikalus, arba tuo, kad vyrui būtų sunku ir rūpintis kūdikiu, ir aprūpinti šeimą materialiai. Nuomonė, jog tai abiejų sutuoktinių tarpusavio susitarimo dalykas, irgi reikėtų priskirti nepritarimui, kad įstatymas įpareigotų vyrus imti tėvystės atostogų ir įstatymas sudarytų joms prielaidas.

Beveik kas penktas iš tirtų vyriškių motyvuoja, kad nepritaria tėvystės atostogoms dėl tradicinio pareigų šeimoje paskirstymo. Jų nuomone, vyras turėtų aprūpinti šeimą, o žmona tvarkyti šeimos buitį ir prižiūrėti vaikus.

Nuostatos į saviraišką tėvystėje gali būti nagrinėjamos daugeliu aspektų. Jas nagrinėjant reikia pastebėti, kad tėvystės samprata yra bendresnio savęs suvokimo dalis, pirmiausia sietina su tiriamiesiems būdingu savęs, vyro, vertinimu.

Apibendrinant tyrimo duomenis apie vyrų savęs vertinimus reikia pažymėti, kad 1075 apklaustų vyrų (78,1 proc.) vadovavosi nuostata, kad jie atitinka, t. y. visiškai atitinka arba veikiausiai atitinka nei neatitinka vedusių vyrų savybes, o kiti (21,9 proc.) – tai vyrai, manantys, kad jie neatitinka arba labiau neatitinka nei atitinka tas savybes, kurių turi turėti vedę vyrai.

2 lentelė rodo, kad tie patys tiriamieji daug geriau vertina savo tėvystę. 84,1 proc. vadovavo-

si nuostata, kad jie atitinka, t. y. visiškai atitinka, arba veikiausiai atitinka nei neatitinka tėvo savybių. 7,3 proc. nurodė, kad jie neatitinka arba labiau neatitinka nei atitinka tų savybių, kurios būdingos tėvui. Kaip jau minėta, dalį neatsakusių būtų galima prijungti prie šios grupės. Bet net ir juos prijungus, grupei priklausytų 15,9 proc. tiriamųjų.

Nurodytas atsakymų pasiskirstymas leidžia teigti, kad nemaža tiriamųjų dalis didesnius reikalavimus kelia vyro vaidmeniui nei tėvo vaidmeniui.

Lyginant išskirtas grupes, t. y. vyrus, kurie išreiškė nuostata, jog atitinka tėvo vaidmenį (tiriamųjų grupė A) ir vyrus, kurie išreiškė nuostata, jog neatitinka tėvo vaidmens (tiriamųjų grupė B), pastebėti statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$) skirtumai pagal kelis rodiklius.

63 proc. nagrinėjamų šeiminių / partnerystės ryšių yra visiškai homogeniški, t. y. vyras ir žmona / partnerė turi tą patį išsilavinimą ir priklauso tai pačiai profesinei grupei, o dar 16 proc. nagrinėjamų šeiminių / partnerystės ryšių yra iš dalies homogeniški, t. y. vyras ir žmona / partnerė arba turi tapatų išsilavinimą, arba priklauso tai pačiai profesinei grupei.

Sugretinus šiuos duomenis ir tirtų vyrų priklausomybės A arba B grupėms sąlygas, paaiš-

kėjo, kad statistiškai patikimai galima sieti šeimos struktūrą, kurioje žmona turi aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, o vyras vidurinį išsilavinimą, su šio vyro nuostata, jog jis neatitinka vyro savybių ir atitinka tėvo savybes.

Šeimose, kurioms būdingas kitoks sutuoktinių išsilavinimų santykis, statistiškai patikimai nustatyti nepavyko, kad yra koks nors išsilavinimo ir vyro priklausymo A arba B grupėms ryšys.

Tiriamųjų grupės A ir B statistiškai patikimai skiriasi ir tuo, kad joms priklausantys vyrai yra skirtingo amžiaus. Grupei B priklauso per keturiasdešimt ir vyresnio amžiaus vyrai.

Vyrų priklausymas A arba B grupei reikšmingai yra susijęs su sąlyginai tradiciniu ir sąlyginai šiuolaikišku požiūriu į vyro bei tėvo vaidmenis šeimoje. Tai atskleidžia nuomonės apie tėvystės atostogas. Tik keturi tiriamieji, priskirti B grupei, nurodė, kad pritarėtų įstatymui dėl privalomų tėvystės atostogų, nes toks įstatymas sulygintų vyrų ir moterų triūšą, prižiūrint kūdikį. Likusieji vieningai nurodė, kad nuomonei dėl tokio įstatymo reikalingumo nepritartų, nes tai nereikalingas kišimasis į šeimos reikalus, arba nepritartų, nes tai kliudytų vyrui materialiai aprūpinti šeimą. Pažymėtina, kad šioje tiriamųjų grupėje buvo tik du vyrai, kurie nurodė, jog pastarąjį klausimą derėtų spręsti abiejų sutuoktinių susitarimu.

Išvados

Apklauskos duomenys leidžia daryti išvadą, kad daugeliui tirtų vyrų artimos tradicinės nuosta-

tos į vyriškumą ir tėvystę. Drauge reikia pastebėti, kad šių įvardytinų sąlyginai tradicinių, nuostatų samprata yra gana siaura. Iš daugialypio tradicinio vyro vaidmens, kuris rėmėsi įvairiais – gynėjo, šeimos atstovo, autoriteto, globėjo ir kt. – gebėjimais, tirti vyrai dažnai apsiribojo nurodymais tik gebėjimą aprūpinti šeimą. Kadangi tokios duonpelnio nuostatos sėkmingas realizavimas ne vienam iš jų nėra visiškai sėkmingas, nemėna dalis tirtų vyrų tarsi neigia savo vyriškumą ir tėviškumą.

Toks pernelyg supaprastintas vyriškumo vertinimas gali daryti įtaką ir vyro tėvystės sampratos supratimui. Tėvystė daugiausia irgi tapatinama su ekonominiu vyro / tėvo statusu. Į tėvo, kaip dvasinio vadovo, ugdančio drašos, garbingumo, tvirtumo, dalykiškumo vertybes ir kt. vaidmenį, apklausiami vyrai menkai atkreipia dėmesį. Atitinkamai tėvo vaidmuo ugdant jaunesnio amžiaus vaikus, o ypač kūdikius, lieka nesuprastas. Antra vertus, arti trečdalis tiriamųjų pasisako už vyro vaidmens prižiūrint kūdikį stiprinimą, įstatymų numatytą sąlygų sudarymą, kad aktyviau tėvas įsitrauktų į vaikų ugdymą. Atsižvelgiant į tai, kad daugelis jų yra sąlyginai jaunesnio mažiau, tai leistų teigti, kad vyksta tėvystės sampratos kaita, stiprėja tėvo dalyvavimo ugdant vaikus tendencija, kuri ugdymo institucijų turėtų būti paremta ir skatinama.

Atlikto tyrimo duomenys rodo esamas vyrų, o drauge ir šeiminių vaikų ugdymo, problemas. Siekiant ugdomojo šeimos potencialo plėtros, duomenys galėtų būti panaudojami kaip išsamesnių tėvystės studijų prielaida.

LITERATŪRA

- Dromantienė L. Lyčių lygybės politika Europos Sąjungoje. *Socialinis darbas*. 1(3), 2003, p. 105–116.
- Ritzer G. *Sociological theory*. 4 th. ed. The McGraw-Hill Companies. INC. 1996.
- Jonkarytė A. Šeima: vyro ir moters vaidmenys. Kn.: Šeimos revoliucija? Išūkiai šeimos politikai. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2003.
- Navaitis G. Vyrų nuostatų į vyriškumą sklaidą šeimoje. *Socialinis darbas*, Nr. 4 (1), 2005, p. 34–40.
- Donaldson M. „What is Hegemonic Masculinity?“ *Theory and Society*, vol. 22, no 5, 1993, p. 643–657.
- Kilmartin C. T. *The masculine self*. New York: Macmillan, 1994.
- Zoja L. Tėvas. Istorinė, psichologinė ir kultūrinė perspektyva. Vilnius: Ciklonas, 2006, p. 14.
- Griswold R. L. *Fatherhood in America: A History*. New York: Bacis Books, 1993.
- Pleck J. H. *Paternal involvement: levels, sources and consequences // The Role of the father in Child Development* (red.) M. E. Lamb. New York: Wiley, 1997.
- Werneck H. *Übergang für Vaterschaft. Auf der suche nach den „neuen Väter“*. Wien: Springer, 1998.
- Burn Sh. M. *The Social Psychology of Gender*. New York: McGraw-Hill, Inc. 2000.
- Blakenhorn D. *Fatherless America*. New York: HarperPerennial, 1996.
- Zimbardo P. G., Leippe M. R. *The psychology of attitude change and social influence*. New York: McGraw Hill, 2000.
- Projektas „Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje“. Vyrų vertybių ir elgsenos modelių tyrimas. RISC. Lietuva, 2002.

MALES' ATTITUDES TOWARDS SELF-REALIZATION IN PATERNITY

Gediminas Navaitis

Summary

The article deals with Lithuanian males' attitudes towards self-realization in paternity. The research data was collected by standardized interview method, and 1376 males were interviewed as well.

The results of this research revealed the fact that majority (77,1%) of participants, when describing the husband's role, were speaking about care and provision for family. It means, that in most cases were picked out the financial and instrumental aspects of masculinity. Paternity was evaluated as high: 84,1% of participants had the positive attitude towards their paternity and had the opinion that they do correspond to the father's characteristics, 7,3% – do not.

Such distribution of answers let us to conclude that

majority of participants perceive the demands of husband's role as greater than of father's role.

Participants described the father's role through children care and maintenance in that way marking out the instrumental and financial aspect of father's role. The role of father as the spiritual leader, giving the examples of courage, honor and strength was perceived little. And the role of father in the baby development was perceived little too.

Overall, the results of the research disclose the male's self-realization problem in our society as well as their attitudes towards paternity.

Keywords: paternity, self-realization, attitudes, father's role, standardized interview.

Įteikta: 2007 06 02

Priimta: 2007 07 10